

העניבה הירוקה של הנשיא

בני כל האומות, גוויות מרוסקות הלוכשות שוב צורתן. אדם. הם צועדים בסך, גרמנים וצרפתים ובריטים ורוסים, רגלים וטייסים וימאים, הם צועדים אל בירות העולם, כדי להזהיר את העמים מפני המילחמה החדשה, המתרגשת ובה, השנה היא 1938, ואירופה גולשת אל מילחמה חדשה, נוראה אף מקודמתה.

זאת היתה יכולה להיות סצנה גסה, בומבסטית, אולי אף מגוחכת. אין היא כזאת. כי הבימאי היה אבל גאנס, והמסר הוא כה כן, כה אמיתי, עד כי ההשפעה היא מהממת.

ראיתי בחיי כמה אלפי סרטים, אילו רצייתי לחבר רשימה של עשרת הסרטים שעשו עלי את הרושם העז ביותר, הייתי מתחבט לגבי אחדים מהם. אך בכל רשימה היה הסרט אני חאשים תופס מקום גבוה.

אני זוכר את עצמי, אחרי 43 שנים, יוצא מקולנוע אורזון ברחוב מכבי בתל-אביב, עולה ברחוב המלך ג'ורג' לעבר רחוב אלג'י, ואני שיכור — שיכור מרגשות. מילמתי את שלוש המלים, עיני היו אדומות, ועובריים ושבים בוודאי חשבו כי הנער שחה יותר מדי.

אין טעם לספר את עלילת הסרט. הסיפור לא ירשים במלים, כפי שהוא מרשים על הברז. רק ההתחלה והסוף הם בלתי-נשכחים. הסרט מתחיל בוורדן, בלילה האחרון של מילחמת-העולם, כאשר כיתה של תריסר חיילים צרפתיים משלחת למשימת-התאבדות, כל החיילים יודעים כי הם עומדים למות. הם גם יודעים כי המשימה היא מיותרת לגמרי, כולם נהרגים, מילבד אחד, הנפצע בראשו, ושגם הוא עומד להיכרע בטעות. ברגע האחרון הוא גונח וניצל.

סצנה מחרידה: חייל פצוע שוכב במכתש של פגז, והוא שוקע לאט-לאט בבוץ הממלא את הבור. הוא מספיק לשמוע את תרועת-החצוצרה, המבשרת את הפסקת-האש — ואז הוא שוקע סופית.

הניצול היחידי חוזר הביתה. אין הוא יכול לחשוב על דבר, מלבד ההתחייבות הקדושה שהוא חש כלפי חבריו המתים, וכלפי עשרה מיליון החיילים שניספו באותה מילחמה: למנוע מילחמה חדשה. כאשר רסיס הפגז בראשו מתחיל לנוע, נטרפת דעתו — והוא, המטורף, הגהו האדם הנורמלי היחידי בעולם, ההולך ומשתגע, הוא חוזר אל שדה-הקרב, שהפך בתיקבורת המוני, ומזעיק את החללים לעזרתו. זהו סרט טראגי, כי הוא הטיף לפאציפיזם בשעה שהמיפלצת הנאצית הפכה את המילחמה לחובה בלתי-נימנעת.

השבוע חזרתי לראות את הסרט, בנימטק התל-אביבי, והששתי במיקצת. איך ייראה הסרט בעיני עתה, כששוב אינני ילד בן 15?

יצאתי שוב כשאני שיכור, ועיני אדומות, כשחזרתי הביתה — הפעם במכונית — העיפו בי נהגים אחרים מבטים ותמיהים. הם ספרו, בוודאי, ששתיתי יותר מדי.

ברור לי עתה כי הסרט השפיע עלי יותר אף מכפי שידעתי. כאשר כתבתי ב־1949 את ספרי הצד השני של המטבע, והקדשתי בו פרק "לחילי הסיבוב השני" — שבע שנים לפני פרוץ מילחמת-סיני — בוודאי הושפעתי, בתת-הכרתי, מסרט זה. המחוייבות שאני חש בה מאז ימי תש"ח כלפי חברי מאו, למנוע מילחמות — יתכן

"אני מאשים"

שגם היא צמחה על קרקע נפשית שבה נבטו הזרעים של סרט זה ושל במערב אין כל חדש (וגם, במידה פחותה, העירומים והמתים).

בשעת ההצגה היו באולם הסינמטק כמה עשרות צופים, רובם ותיקים ואנשי המיקצוע הקולנועי. המוני ישראל היו עסוקים בטלוויזיה, שבה הוקרן סרט על המערב הפרוע, לפי טעמו של פסח גרופר.

לא יעלה על הדעת שהטלוויזיה הישראלית תקרין יצירה כבירה זו.

האלגריה התחילה כשהופעתי באחת התוכניות. (דיברתי, לא שרתי). לפני הראיון עימי הופיעה קבוצה של זמרות נאות. באולפן נשמע תקליט של הקבוצה, והצעירות ניצענו את עכוזיהן ושפתותיהן לפי התקליט. הן שרו, אך הצופה בבית לא שמע את אשר שרו. הוא שמע את התקליט.

שיטה זו נקראת "פליי-באק", והיא נתעבת בעיני.

יש בה משהו סכיופריני. אצל אדם נורמלי, יש קשר בין דיבורו, הבעת-פניו והתנועותיו, כשזמר שר, הוא מתרכז בשירתו. תנועותיו, אם ישנן, קשורות במאמץ זה.

אך כאשר הזמר יולע כי הציבור לא ישמע את הצלילים הבוקעים מגרונו, אין הוא מקפיד עליהם. הוא שקוע במאמץ לנענע את שפתותיו בדיוק לפי קצב התקליט, ועיקר דאגתו היא למראהו. הזמר הופך שחקן.

אם האיש הוא אכן שחקן טוב, אין רע בכך. אך רוב הזמרות אינן שחקניות. כשהן משתדלות לעשות העוויות ולנענע את עצמן, הן מגוחכות.

אני מניח שהצליל המוקלט מראש עולה באיכותו על הצליל המופק באולפן, והשיטה הזאת תוסכת גם את

אורי אנרי

אורי יומי אישי

הצורך בתזונה, אך נדמה לי שלא ראיתי מעולם זמרת חשובה. בעלת רמה בינלאומית, המשפילה את עצמה עד כדי שימוש בשיטה זו. זמרות כאלה עומדות על הבימה ושרות פשוט אל תוך המיקרופון. לרוב במינימום של חינחונים ועיכויים.

אינני יכול ליהנות מזמרות הפליי-באק. אני מחפש את המיקרופון ואיני מוצא, ואני עוקב בדריכות אחרי תנועות-השפתיים שלהן, כדי לתפוס אותן עליהם בתנועה לא-נכונה. כשאני תופס אותן, זה מרגיז אותי שיבעתיים.

אבל אינני רוצה לקלקל את ההנאה של הוולת. אנה, אל תנהג כמוני אל תסתכל בשפתיים שלהן!

ג'דאים כאלה

ישנתי מול מקלטה-טלוויזיה. השתקתי את קולי, אך לא עימעמתי את המירקע.

כשהתעוררתי, ראיתי על המירקע חבורה של בחורים ישראלים, כאלה צברים ג'דאים, רובם לבושים במעילי רוח גבריים.

תמהתי על מה הם מדברים בהתרגשות כה רבה. על מיבעע של צח"ל? על ניצחון של מכבי?

הגברתי את הקול, הם דיברו על התנודות בבורסה.

אני קורא לכם!

מזה 43 שנים רודפות אחרי שלוש מלים צרפתיות. מזה 43 שנים רודפת אחרי תמונה.

המלים הן JE VOUS APPELE ! ("אני קורא לכם!"). הן פורצות מפיו של גבר פרוע, נרגש עד כדי שיגעון, בלילה סוער בביתה-הקברות של ורדן — שדה-הקרב הנורא ביותר של מילחמת-העולם הראשונה, שבו נהרגו שני מיליון גרמנים וצרפתים, במאבק על כמה קילומטרים שנמשך יותר משנתיים.

בקרב אחד בלבד נהרגו במקום זה מיליון בני-אדם. הגבר וועק, ומתוך האדמה קמים מאות אלפי חללים,

בטרוס בוטרוס-ע'אלי, אחד האנשים החביבים עלי ביותר בעולם, מצטיין בשילוב נדיר של מוח מבריק וחוש-הומור. הדבר מתבטא לא פעם בהלצותיו.

על הישראלים אמר פעם: ישראלי נותן לך במתנה שתי עניבות, אחת אדומה ואחת ירוקה. לפגישתך הבאה עימו אתה עונב את העניבה האדומה, כדי לשמח את ליבו. מייד יגיד לך: "מה יש, העניבה הירוקה אינה מוצאת חן בעיניך?"

ככל שמתקרב הפינוי הסופי של סיני מתגברת תכונה ישראלית זו. המצרים יוצאים מגידרם כדי להיות נחמדים אלינו. הם גמישים במשא-ומתן הרבה מעבר למה ש"מקובל אצלם. אך בכל פעם שהם נתונים משהו התגור בה הישראלית היא: למה אינם נתונים יותר? הרי זה סימן שאינם מתכוונים לקיים את השלום עימנו אחרי הפינוי!

הנה, למשל, פרשת הביי-קור-שלא-היה של חוסני מובארכ בארץ. הוא הת-כוון לבוא לפני תום ה-נסיונה, כמחווה של רצון-טוב. דרשו ממנו לבוא לירושלים. איך יכול היה לבוא לירושלים המסופחת.

מובארכ

אחרי שאנוור אל-סאדאת סירב לבקר בה מאז ביקורו הראשון? כדאי להתעכב לרגע בנקודה זו, כדי להיווכח כיצד עבירה גוררת עבירה.

אל-סאדאת אכן נרתע מפני ביקור שני בירושלים, שעלול היה להסעיר את העולם המוסלמי. אך היה רגע שבו היה מוכן להתגבר על רתיעה זו. מכיוון שהיה לי חלק בכך, ועמתי מאוד על השתלשלות הדברים.

זה היה באפריל 1980, כשהזמין אותי לראיון. תהליך השלום היה במצב של קיפאון, המשאירמתן על "האוטו-נומיה המלאה" היה תקוע בבוץ עמוק.

בביתו הכפרי של הנשיא ליד סכרה-הגילוס, כאשר המתנתי לשיחה בחדר-אורחים סמוך, הכנתי לי כמה פתיחות אפשריות. כשאני מראיין מישהו, אני אוהב לפתוח ישר בנושא מעניין, שימריץ את המרואיין לגלות את צפונות ליבו.

אך כשנכנסתי לחדרו וישבתי על הספה מולו, אמרתי באופן ספונטני: "מדוע אינך בא שוב אלינו לכנסת, כדי לנאום על הבעיה הפלסטינית?"

כפי שדיווחתי בשעתו, הביט בי אל-סאדאת ארוכות. ואז גילה לי שמהו שבועיים הוא הוגה וברעיון זה, מבלי לגלות זאת אף ליועציו הקרובים ביותר. הוא ציווה על אנס מנצרו, שנכח בחדר, שלא לפרסם זאת סניחונה, כי את הסקופ הזה רצה להשאיר לי באופן בילעדי, כפרס על כך שנישחתי את מחשבתי.

לא הייתי בטוח באותו רגע — ואיני בטוח גם עכשיו — אם אכן כיוונתי למחשבותיו. היתה לי הרגשה אינטואיטיבית שהוא שמע את הרעיון לראשונה מפי, ושהוא עיבד אותו במהירות הבוק — שמע, חשב, החליט והסיק מסקנה. כזה היה האיש.

על כל פנים, הנה היתה הזדמנות-פז להביא את אל-סאדאת לירושלים. אילו בא וגאם בכנסת, יש להניח כי גם מובארכ היה יכול עתה לעשות כן. אולם מנחם בגין היה מרוגז. המצרים לא הניחו לו לנאום במגליס אל-אומה (מרעצת-האומה) המצרית. אל-סאדאת חשש שמא הופעתו של בגין שם, לפני שהושג הסכם לפיתרון הבעיה הפלסטינית, תחמיר את בעיותיו הפנימיות של המישטר ותספק תחמושת לאופוזיציה הדתית והשמאלית.

"מקורב" בגין הגיבו, על כך, שסאדאת לא יומן לכנסת, אלא אחרי שבגין יומן למגליס. זה היה סוף הרעיון, וסוף האפשרות להביא את הנשיא לירושלים. יתכן שבגין דחה את הרעיון במהירות-ישיא גם מפני שלא נמסר לראשונה לו עצמו.

עכשיו התהפך הגלגל: מובארכ הוא המסרב לבוא לירושלים, וכתגובה על כך מודיע בגין בזעם כי לא יירד עוד מצריימה.

אז מדוע אין מובארכ עונד את העניבה הירוקה?

אל תסתכל

בשפתיים!

אשתי טוענת שזה הפך אצלי לעניין כפיתי. כשאני רואה זמר או זמרת על המירקע, אני מחפש את המיקרופון. כשאני מגלה אותו, אני מתרגז.